

КАМЕН ЗИДАРОВ

ДРАМАТУРГИЧЕСКИТЕ ОПИТИ НА ВАПЦАРОВ

С блестящото си поетично творчество и с целия си живот, отдаден до последна капка кръв в служба на народа, в пантеона на българската поезия влязоха най-млади българските революционни поети Ботев, Смирненски и Вапцаров. Затова всяка нова подробност от техния героичен живот, всяка новооткрита страница от тяхното творчество извиква жив интерес сред читателите.

Във връзка с 15-годишнината от смъртта на Никола Вапцаров сп. „Септември“¹ отпечата неговата непубликувана досега пиеса „Когато вълната бучи“. Ръкописът на пиесата се съхранява в музея „Никола Вапцаров“ — София. И, разбира се, основателно сред читателите ще изникнат редица въпроси: къде е била досега тази пиеса, кога е написана, защо досега не е публикувана, защо не е поставена на сцената на някой театър и т. н.

В една бележка към пиесата в същата книжка на сп. „Септември“ аз се помъчих да дам съвсем кратки сведения за одисеята на пиесата. И сега, преди да пристъпя към разглеждане на самата пиеса, ще се помъча да задоволя отчасти интереса на читателите, като дам малко по-подробни данни за съдбата ѝ.

Както вече изтъкнах в бележката си в сп. „Септември“ аз „открих“ тази пиеса в средното чекмедже на директорското бюро, след като бях назначен директор на Народния театър „Кръстю Сарафов“. Струва ми се стана през пролетта на 1950 година.

Пиесата имаше формат половинката на бял лист за заявление, написана на пишеща машина със синьо индиго, подвързана с двойни сини листа от „табаци“. Аз споделих радостта си от това „откритие“ с режисьорите и някои артисти и без много да обмисляме въпроса докрай, всички единодушно решихме, че пиесата трябва да се постави на сцената на Народния театър. Всички разбихме как би се посрещнала от публиката една пиеса на Вапцаров. След като отнесохме въпроса до тогавашния Комитет за наука, изкуство и култура и до Литературния отдел на Академията на науките и взехме тяхното мнение, отложихме поставянето по причини, обяснени в бележката, отпечатана в сп. „Септември“.

Каква е съдбата на тази пиеса — кога е написана тя от Вапцаров, кой от близките му приятели и другари е знаел или я е чел, кога е депозирана в Народния театър „Кръстю Сарафов“ и какъв е бил отговорът на театъра — това са въпроси, които вълнуват не само литературните изследователи, но и самите читатели и почитатели на Вапцаров.

¹ Кн. 7 от т. г.

В своите спомени „Така се раждаше поета“, печатани в същата книжка на сп. „Септември“, др. Георги Караславов съобщава, че един предобед през месец май 1934 година след 19-то майския военно-фашистки преврат, го посетил за първи път Никола Вапцаров. След като дълго разговаряли, в края на краищата Вапцаров изважда от чантата си и му подава един ръкопис с думите: „Много обичам театъра. . . Направих един опит. . .“ И той помолил Караславов да прегледа пиесата и си каже мнението.

„Пиесата имаше някакво „морско“ заглавие — пише другарят Караславов — „Девети вал“ или „Деветата вълна“ — не си спомням добре. Пиесата беше написана на машина чисто, без грешки, прегледана от автора и грижливо коригирана. . . Много ръкописи бях преглеждал дотогава, но такъв чист, угледен ръкопис за пръв път ми носеха“.

След един доста дълъг, честен и открит разговор с Вапцаров Г. Караславов му изтъква, че пиеси с правдива българска тематика, при нашата открита монархофашистка диктатура, едва ли могат да видят сцена. „Да, това е така — отвърнал Вапцаров. И после добавил: — Мене просто ме завладя този сюжет и аз не можах да се отърва от него, докато не го разработих. Ако може и ако заслужава да се играе някъде тази пиеса, добре. . . Той повдигна рамене и се усмихна със своята детски добродушна усмивка“ — завършва Караславов. Сам Вапцаров не можел да си обясни откъде в душата му се е наслоила такава дълбока любов към театъра. И признава, че винаги когато имал възможност, посещавал театрални представления. Обичал да чете пиеси. Живеел с героите им, преживявал всичко и „релефно си представял как пиесата трябва да изглежда на сцената“. Той вземал участие като ученик в забавите и театралните представления.

При втората среща Г. Караславов му казва мнението си за пиесата, но тъй като не се чувствувал достатъчно компетентен по тия въпроси, отправил Вапцаров към режисьора Боян Дановски. По-късно, когато Караславов запитва Дановски за младия неизвестен посетител от провинцията, Дановски отвърща: „Чудесен момък!“ А за пиесата, която вече бил прочел, дава такова мнение: „пиесата е с многото недостатъци на първа рожба“.

Преди да пристъпя към написването на тия бележки, аз говорих с Боян Дановски и изрично го запитах, знаел ли е пиесата, преди да я „открием“ в театъра. Той потвърди, че Вапцаров е ходил при него (годината не си спомня), че е прочел пиесата и уговорили втора среща. Дановски твърди, че е дал някои препоръки на Вапцаров за отстраняване на слабостите, но след това Вапцаров не се явил при него.

Академик Николай Лилиев, с когото също имах продължителен разговор по този въпрос, твърди, че той не знае кога пиесата е депозирана в театъра. Лилиев си спомня, че когато пиесата е депозирана в театъра, той не е бил по онова време драматург. Предполага, че това е станало през 1935 година. По-късно, когато назначават Н. Лилиев за драматург, при него идва един ден Н. Вапцаров и го запитва какво става с пиесата му. Лилиев отговаря, че той нищо не знае по този въпрос, но обещава веднага да подири пиесата, да я прочете и да му каже мнението си. И наистина, Н. Лилиев подирил пиесата и я намерил в библиотечния шкаф. Повторно Вапцаров отишел при Лилиев, за да чуе мнението на драматурга. „Но в това време — казва Лилиев — навлязоха доста хора в кабинета ми, директорът ме извика бързо за нещо, аз отидох при него, позабавих

се доста и докато се върна, Вапцаров вече беше излязъл заедно с друг един човек, който го придружаваше и когото не познавам. Аз побързах да го подиря в коридора, дирих го по стълбите, но Вапцаров вече го нямаше. Беше си отишъл заедно с придружаващото го лице.“

След това Н. Лилиев предава пиесата на директора на театъра. И дали Вапцаров е викан повторно, дали му е съобщено нещо за съдбата на пиесата му — това за сега е тайна.

Но тук има нещо доста интересно, на което трябва да се обърне внимание. Когато и Караславов, и Боян Дановски говорят за слабостите на пиесата, Вапцаров се съгласява и приема бележките, направени от тях. Но въпреки това Вапцаров предлага пиесата си в Народния театър, за да чуе мнението и на самия театър. И веднага изпъква въпросът: дали Вапцаров е отнесъл пиесата такава, каквато са я чели Караславов и Дановски или е нанесъл поправки? Това обаче са въпроси, които тепърва ще занимават нашите литературни изследователи.

Нашата задача сега е да се спрем на пиесата като литературно-художествено произведение. Какви сценични качества има? Представлява ли актив за Вапцаровото творчество? Какви са нейните слабости, от къде идат чуждите влияния в нея и на какво се дължат те?

★

Кое е хубавото и ценното в пиесата на Вапцаров „Когато вълната бучи“?

Онова, което прави впечатление още при първото прочитане на пиесата, то е, че в нея има голям драматургически заряд, добър сценичен материал и — най-важното — добре изграден конфликт. След осем години емигрантски живот, Андрей се завръща в бащиния си дом. Още при вдигането на завесата Вапцаров създава вълнуваща атмосфера за срещата със завърналия се „блуден“ син. Последователно, в трите действия, Вапцаров обръща лице с лице своя главен герой с целия персонаж на пиесата, за да ни даде възможност, при сблъскването с всеки един от тях, да видим как расте героят, как се разкрива неговият характер, как реагира към различните факти и явления, за да се изгради един богат и пълнокръвен жив човек. По такъв начин драмата от чисто семейна, каквато я виждаме в началото, се превръща в драма обществена; конфликтът от семеен прераста в широк класов конфликт, с правилна и ясна перспектива.

В основната идея на пиесата има нещо чисто Вапцаровско, което е легнало като лайтмотив и в неговата поезия: това е вярата на човека, на честномислящия човек, на работника, вярата му в утрешния по-добър живот, вярата му в победата на прогресивните сили на живота, вярата му в победата на работническата класа, вярата му в обречеността на стария свят, който неминуемо ще падне, ще се сгромоляса под ударите на революционните сили в живота. Макар и завоалирана с доста символични изрази в пиесата, повлияни от драматургията на Х. Ибсен, тази мисъл — казано съвсем банално — минава като червена нишка през цялата драма. Конкретно и ярко тази вяра носят работниците от фабриката, носи я механикът Боев, но най-силно я манифестира Мира, влюбената пианистка в Андрей. За нея тя говори отвлечено, неопределено, но ликува от радост, че Андрей е раздрусал скучното провинциално градче. И макар че Мира напуска Андрей в края на пиесата, тя вярва, че той отново ще се върне

„в бодрия глас на тълпите, пиян от слънцето, което наистина ще свети. В гръмотевичния звън на ръждясалата верига, която ще се разкъса. . .“ Андрей също вярва, че отново ще се върне, „може би не самият той“, но все пак ще се върне. . . Той — носителят на правдата на утрешния ден, който издигна тук високо запаления факел на утрешния ден.

Хубавото още в тази пиеса, изградена с немалко символични средства, е нейният добре изграден втори план, нещо, за което полагат усилия много наши съвременни драматурзи, но мъчно го постигат. Този втори план минава като подводно течение паралелно с всичко, което героите казват и недоизказват; той е под символичните изрази, под недовършените реплики, той е във вътрешния монолог главно на Андрей, на майката Елена, на Мира, на Лилия, на бащата Борис Попов и др.

Тук не може и не трябва да се отмине една съществена и много характерна черта за цялото творчество на Вапцаров: въпреки жестоките цензурни условия, въпреки настъплението на фашистката реакция, по времето когато е писана пиесата, Никола Вапцаров с цялото си мъжество и творчески сили и в пиесата си е обърнат с поглед към работническата класа, към нейните борби, към нейната вяра в победата на революцията. Плът от плътта и кръв от кръвта на тази класа, Вапцаров при първия си опит в драмата взема за сюжет борбите на класата, конфликта между работници и господари, между експлоатирани и експлоататори. Това го издига още повече в нашите очи, защото в ония години да дръзнеш с изнасянето на такъв конфликт и при това да депозираш драмата в Народния театър за представяне, се иска голяма гражданска доблест.

Макар и пръв опит „Когато вълната бучи“ е композирана добре. Материалът е правилно разпределен. Във всяко действие има централно ядро, около което се завъртва действието и, най-накрая, финалът — за ония условия и за героя, с които авторът има работа—е естествен и приемлив. Задачите на повечето от действащите лица в отделните действия са добре изяснени и това показва, че Вапцаров не е седнал да пише пиеса сляпо и на приумици, а е познавал някои основни сценични закони. Когато председателят на управителния съвет пита инженер Романов: „При тази нажежена атмосфера, как мислите да започнете?“, инженер Романов отговаря: „Ние трябва да бъдем артисти, господин председателю, и сами да си създадем атмосфера“. Вече самият този израз говори, че Вапцаров тънко познава някои неща и изисквания за сцената. При това, в разговора си с Г. Караславов той признава, че „релефно си представял как трябва да изглежда пиесата на сцената“.

И наистина, когато внимателно се прочете пиесата един, два и три пъти, човек се убеждава, че Вапцаров умее да създаде сценична атмосфера, остри ситуации (макар че не всякога ги използва и разкрива докрай), ракетни удари, които тласкат действието напред, придават му динамичност и държат читателя в напрежение. Той има усет за финал и у него финалите и в трите действия са добри и умело акцентирани.

Вапцаров е написал пиесата си умно, логично и точно. В желанието си да не пропусне нищо неоправдано и немотивирано, той стига до претрупаност. Това особено се отнася до главния герой Андрей. За да мотивира постъпките му, откъсването му от семейството, изграждането на новия му мироглед, тъй враждебен и чужд на класата, от която произхожда, той се впуска, особено при сцената с баща си в първо действие, в дълги и големи подробности — за да обясни всичко, за да стане ясно на зрителите: защо този фабрикантски син е поел революционния път за преобразова-

нието на света; защо той вярва в неминуемата гибел на света, сред който е роден и расъл. И в това отношение Вапцаров на места е излишно по-добен. В други сцени, и главно в сцената след убийството на втория работник, в разговора с баща си, и по-късно с инженер Романов, той е лаконичен, отривист, пестелив и фразата пада като чук над разгорещено желязо.

В първото действие Вапцаров полага усилия да изгради няколко сюжетни линии, които обаче не извежда успешно докрай. Сблъскването с бащата и цялото ръководство на фабриката върви във възходяща линия и се разкрива докрай, но отношението: Андрей — Мира, майката — Андрей, Лиляна — Андрей, са сюжетни линии, които се губят до края в големия конфликт. Особено неясна и немотивирана е любовта на Мира към Андрей. Тя го познава само по разказите на сестра му или на неговите близки, но още при пристигането му, при първата среща, само от размяната на няколко реплики, тя вече е очарована и увлечена в него и по-нататък го брани от всички, като истински влюбена жена. Тя е някаква Хилда, която гори от възторг за успехите на своя Солнес — Андрей. Макар че Мира най-добре разбира жизнения път на Андрей, макар че тя най-добре вижда за какво се бори той, тя е най-книжният и най-кухият образ в пиесата. Тя е най-навеяният, най-символичният, или по-право казано, най-ибсеновският образ. Затова не убеждава.

Не е изведена докрай сюжетната линия майката — Андрей. Още в първото действие Вапцаров си подготвя път за тази линия — за един разобличителен разговор на Андрей с майка му. Но в трето действие, когато се удава случай да разобличи смело, дръзко и убийствено майка си за нейните нечестиви връзки с председателя, Андрей се отказва от това разобличение, той казва: „Не мога, нямам сили. .“ А в тази сцена именно става въпрос за „благодетеля на семейството“ — стария съученик на баща му, който скверни семейната чест на Попов.

Линията Андрей—Лилия е съвършено бледа и неубедителна. Лилия е също така литературен, неубедителен, трафаретен образ. Друг е въпросът с образа на майката, Елена. Тя е повърхностна, глупава, решава въпросите винаги от гледна точка на това, какво ще каже нейното общество, как ще погледне то и как ще прецени дадена постъпка и т. н. Тя е робиня на това обществено мнение. Но все пак, колкото и да е ординерен и познат този образ, у нея има някакво развитие. В първото действие тя е готова да прости всичко на сина си, да замаже всичко с една „панихида на миналото“ и да настъпи в къщата мир и спокойствие. Но когато вижда, че този неблагодарен син отново хвърля бомба, че той руши еснафското им благоденствие, че в съда се държи на страната на убития работник и изобличава баща си, инженер Романов и нейния любовник — председателя на управителния съвет, тя не само че прави вече намеци, че той е „чужд агент“, но че той „убива, убива“! И напълно се отрича от него. От женските образи единствена тя търпи развитие и има материал да се изгради един по-жив сценичен образ.

Председателят на управителния съвет е скициран бледо, а Жорж — неговият син — е фигура известна и безкръвна. Ясно е, че на тях авторът не се е спрял много. Те са дадени само в наброски. Инженер Романов е един от най-живите образи в пиесата. Спокоен, опитен, откровен до цинизъм, човек врял и кипял в „интимния живот на фабриката“, гешефтар, той не се спира пред нищо, когато трябва да защити себе си и класата си.

Безцеремонно, пред очите на всички, дори на Андрей, той започва да обработва кръчмаря, като свидетел за делото на убития работник, за да докаже, че е пил заранта в неговата кръчма, преди да дойде на работа. Цинично той предлага в трето действие на Андрей да се откаже от показанията си в съда чрез дописка в „Наша дума“, за да може да остане Андрей на работа и да се успокоят работниците. И когато претърпява неуспех, той не прави от това трагедия. За него няма безизходно положение. Този образ е изграден в един план, но е жив и убедителен. Друго нещо е бащата на Андрей — Борис Попов — директорът на кожарската фабрика. Попов е честен човек и вижда нещата и живота добре. Но той няма сили да се бори. Той е готов да търпи „гнилия кораб с мишките“ в него, защото се страхува от една окончателна гибел. Не напразно той се страхува. Той вижда обречеността на класата, на която служи. Понякога е пряк и открит човек. Не може да търпи неясни положения и иска да вземе решение и да намери разрешение. Още в първото действие, при срещата със сина си, той иска всеки да знае мястото си в тази къща и Андрей също да намери своето. За него е неясно защо Андрей е извършил атентата в църквата и сам иска напълно да си изясни тази постъпка. Борис Попов е пресъздаден с повече бои, даден е и в колебания, и в решителност, и най-накрай го виждаме потресен и разсипан да крещи в изстъпление за гибелта на своето семейство, на своята класа. За него е ясно, че „Деветата вълна“ иде, че тя неминуемо ще помете всичко.

Най-голяма грижа авторът е употребил да изгради образа на главния герой Андрей Попов, който е и носител на основната идея в пиесата. Докато биографията на останалите герои е оскъдна, нахвърляна набързо, неясна, а оттам иде и тяхната неубедителност, за Андрей може да се каже, че е натежал от биографични данни. Вапцаров е положил основателно големи усилия да изясни неговата биография, да ни покаже пътя на неговото развитие, за да видим ясно как Андрей формира своя революционен мироглед, как се приближава до работническата класа, как нейните борби, нейните страдания и болки стават негова съдба. Той е смел, решителен, праволинеен в мислите и делата си и тук, бих казал, че страда от едноплановост. Но има моменти, когато той се колебае, когато не се решава да отиде докрай (при сцената с майката в трето действие), и това омекотява донякъде неговия образ, прави го, макар и слаб, по-човечен и приемлив. Той спечелва любовта на работниците от фабриката, побратимява се с механика Боев, работниците разбират с кого имат работа, вярват му. И Андрей не измамва тяхната вяра. Когато трябва — той действа смело. Хвърля се решително в борба по повод убийството на работника и, без да държи сметка за личните изгоди, изобличава всички ръководители на фабриката като убийци и палачи. А с това спечелва напълно работниците. Механикът Боев, с когото се побратимяват още във второ действие, удържа думата си. Боев му е обещал във второ действие, че ако се опитат да го отстранят от фабриката работниците ще вдигнат стачка. И действително, голямата разобличителна работа, която Андрей извършва във фабриката по отношение на нейните ръководители, смелата защита, която поема на интересите на работниците и на техния живот, сплотява работниците и те се вдигат на стачка. Пламъка, който раздуха в душите на работниците, се разгаря в огромен пожар. Макар че си заминава, а другояче не може и да бъде, Андрей на дело доказва, че в тежкия си емигрантски живот в Германия е научил много нещо, видял е грешките на младостта си и е намерил правия път.

Понятно е, защо езикът на Андрей в пиесата е доста често езоповски, неясен, символичен и неконкретен. Не е трудно да отгатнем защо Вапцаров е прибегнал до такъв език. Другояче и не може да бъде в онова време на бесен фашизъм. Ясно е, че Вапцаров се е старал максимално да омекоти изразите на своя герой, да ги завоалира, за да могат да минат те „през иглени уши“. Но, разбира се, и при този език, и при този символизъм, който изобилствува, пиесата не е видяла сцена.

Общо взето езикът е най-слабото място в драмата. Той не е лош, не е неграмотен, некултурен език, но действащите лица не са добре индивидуализирани езиково, не говорят всеки със своя реч, а говорят с езика на автора. Това, разбира се, не навсякъде е така. Андрей, Попов, майката, Романов на много места се домогват до верен, убедителен, жив език.

Групата работници от второ действие, макар и бегло нахвърлени, са добре обрисувани. Те говорят наистина свой език и картината на техния тежък живот е смело и вярно нахвърлена. Там имаме живи хора, които макар и бегло, разкриват вярно своите страдания, болки, ропот и протести. Механикът Боев е еднопланов образ, последователен и пряк. Сираков е лакей.

Но има неща в пиесата, които смущават и повдигат принципаен въпрос.

Убедителен ли е, жизнено правдив ли е фактът с тази „бомбичка“, която Андрей, като млад, хвърля в църквата, за да „пречисти“ вярата на хората от стария свят? Или по-право, да протестира срещу деянията на свещеника? Според мене това нещо е неубедително, колкото и каквито усилия да полага авторът, за да мотивира и направи приемлива постъпката. Макар че Андрей по-късно сам разбира безсмислието на извършеното и го осъжда решително, този акт, дори да го вземем като символичен израз на един човешки протест, си остава съмнителен и неприемлив.

Вторият въпрос, който се поражда след прочитането на пиесата е: характерно ли е, типично ли е човек като Андрей от буржоазен произход, макар и син на явно честен и либерален баща, да стигне в своето развитие до пътя на революцията и да го поеме без страх и колебания? И то през онова време, времето на настъпващия фашизъм у нас?

Според мене това не е типично, но в световната литература и драматургия могат да се покажат редица примери, когато герои на драми и романи, са хора от такъв произход. Спомнети си „Чест“ от Зудерман, с чийто главен герой Роберт героят на Вапцаров Андрей има много общо. Разбира се, Роберт не стига до революционни изводи и действия, но Роберт разобличава безпощадно безчестието, в което е затънало неговото семейство, и високо заявява, че е дошло време, „да се разчистят сметките между господарската и работническата къща“. Роберт си отива, като Андрей, в края на драмата. Той не вдига стачка. Но обществените условия, при които се ражда Роберт, са едни, а условията, при които се изгражда Вапцаровият герой Андрей — са други. И, разбира се, Зудерман няма светогледа на Вапцаров. Друг пример. Да вземем пиесата на Джек Лондон „Кражба“. Дъщерята на сенатора се влюбва в социалист-депутат, открадва документи от чекмеджето на баща си и ги предава на любимия си, за да отиде в сената и да разобличи гнусните сделки на баща ѝ. (Държа сметка, че „Кражба“ е написана при една историческа обстановка, а пиесата на Вапцаров — при друга). Чацки на Грибоедов сменя маската на Фамусовци и Скалозубовци и си заминава. Декабристите бяха хора от дворянски произход, но се бориха против крепостничеството и самодържавието.

Някои от тях бяха републиканци и отидоха на бесилката. В нашата партия има много и много активни революционери от заможни среди, а самият баща на Никола Вапцаров беше един човек доста известен като привърженик на двореца. Това не попречи на Вапцаров да стане революционер от главата до петите и да погине разстрелян от фашистки куршум.

Що се отнася до символичното було, което е хвърлено над цялата пиеса, за мене е ясно защо е направено това. То е извършено независимо от ибсеновото влияние, за да може пиесата да мине през цензурата.

Нима в пиесите „Три сестри“, „Вишнева градина“ и др. на Чехов няма символични намеци? А у Горки? И то в „Буличов“?

Но заслужава да се спрем на въпроса: от къде иде това силно влияние на Ибсен върху пиесата на Никола Вапцаров? Доколкото си спомням, по него време, когато Никола Вапцаров е бил младеж, нашите театри не играеха Ибсенови пиеси. Дори не се играеше Зудерман или пък Хауптман. Той не е имал възможност да гледа Ибсенова постановка. И защо именно Ибсен? На този въпрос дава кратък отговор в спомените си Караславов, напечатани в сп. „Септември“.

„От разговора за някои Ибсенови пиеси разбрах, че моя събеседник знае наизуст цели пасажки. Говорихме за обществения заряд в „Народен враг“, за драматическата сила на „Бранд“, за психологическите тънкости в „Дивата патица“. Вапцаров каза, че той чете с увлечение Ибсен, но че негов любим писател е Максим Горки.“

И на въпроса на Караславов: защо той не дава героите си по горкиевски, а по ибсеновски“, Вапцаров отговорил: „Може би, защото Ибсен е по-голям майстор на сценическите ефекти, може би защото Горки е много по-дълбок и поради това и по-труден, а може би — Вапцаров се засмя — защото у мене има твърде много интелегентско, индивидуалистическо. — Ибсена разбираш по-лесно, той увлича по-леко, но затова и по-повърхностно — каза той. — А Горки те хваща по-бавно, но много издълбоко, много по-трайно и по-резултатно... Той се усмихна снизходително: — Може би ще стигна и до Горки“.

Това искрено и честно признание на начинаещия драматург Вапцаров хвърля пълна светлина върху огромното влияние на Ибсен, проличало в неговия първи драматургически опит. Може да се спори дали Ибсен е по-повърхностен от Горки и дали е „майстор на сценичните ефекти“, или у Ибсен има нещо много по-ценно като майстор на драмата, отколкото у Горки — това е отделен въпрос. Не случайно Ибсен е наречен северния Шекспир, а Горки сам не препоръчва каноните на собствената си драматургия никому и нарича пиесите си, в повечето случаи, сцени. Но това не ни занимава тук. Важното е, че сам Вапцаров ни признава откъде иде влиянието върху неговата пиеса.

И накрая, аз бих искал да поставя въпроса: може ли и трябва ли да се постави пиесата на Вапцаров „Когато вълната бучи“ на сцена? Аз мисля, че може. Достатъчно е да се намери опитен режисьор, който добре да прочете и разчете пиесата и да акцентира и извади на преден план ония линии в нея, които биха дали едно оптимистично звучение. А материал има в пиесата за един оптимистичен спектакъл. Като се тушират на много места символичните увлечения и навеи, от пиесата на Вапцаров може да се получи едно пълноценно представление, което ще се гледа с интерес не само защото е пиеса на Вапцаров, но защото представлява един къс от нашата действителност от близкото минало, къс от борбите на нашата работническа класа и революционна интелигенция.